

دیه جاکومتی (Diego Giacometti)

مهین نور ماه

دیه گو جاکومتی، ۱۹۷۸ میلادی،
عکاس: مارتین فرانک

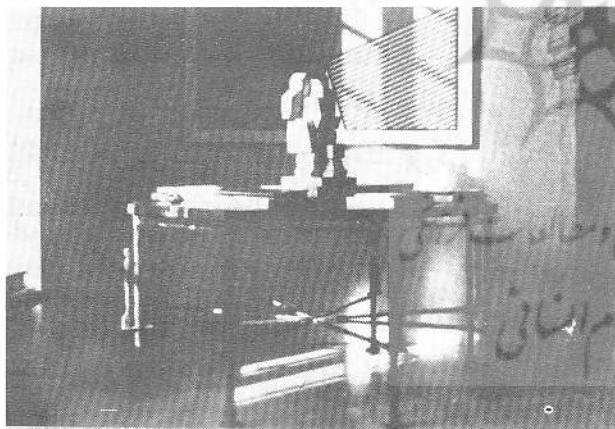
حیات بخش فراموش شده‌ای از پیکره سازی سده بیستم میلادی مشاهده کردند.

غیر از تاریخ تولد دیه گو (۱۵ نوامبر ۱۹۰۲) یعنی سیزده ماه پس از تولد آلبرتو - برادر بزرگترش - در این بخش از سویس، در مرزگریژن (Grisons) و ایتالیا، جایی که زندگی بسیار دشوار است، آگاهی مشخص دیگری از زندگی دیه گو، قبل از اینکه برادرش را در سال ۱۹۲۷ در پاریس بیابد، در دست نداریم. پدر آنها جوانی جاکومتی نقاش و پیکره ساز، که نقاشی او متأثر از بعد احساس گرایی (Post Impressionism) و دد گرایی (Fauvisme) یقیناً راه هنر را برای او گشود، اما دیه گو خیلی زود به استعدادهای خود در صنایع دستی پی برد

جمال و ظرافت فوق العاده چلچراغهای موزه پیکاسو در پاریس، ناگهان هنرمند بزرگی را به مردم شناساند که تا سال ۱۹۶۶ میلادی در سایه آلبرتو برادر بزرگش که شهرتی به دست آورده بود زندگی می کرد. خود شهرتی نداشت و آثارش در مکانهای خصوصی محصور بود. او دیه گو جاکومتی بود.

دیه گو جاکومتی در ۱۵ ژوئیه سال ۱۹۸۵ میلادی، درست قبل از انجام بزرگداشتی که سزاوارش بود درگذشت. باگشایش نمایشگاه کلی آثار دیه گو در موزه هنرهای تزئینی پاریس، مطمئناً سادگی آن آثار حیرت مردم را برانگیخته بود، اما آنان ضرورت وجودی آن آثار را نه تنها به عنوان امتیاز باز یافته، بلکه به عنوان تجدید

حقیقت رو به راه کننده امور عمل می‌کرد. اما دو برادر، برای آنکه توانایی اجرای کار آزادانه را داشته باشند می‌بایست فعالیت بسیار سودمندی می‌کردند. دیه‌گو پس از ملاقات با ژان میشل فرانک آذین‌گر (Décorateur) که تعداد زیادی چراغ با نور پراکنده و قوی را به آنان سفارش داد، همه تدبیرش را برای تهیه آنها به کار بست. این کار اهمیت فراوانی برای آنها داشت. دو برادر در کارگاهشان، در خیابان هیپولیت مندرون (Hippolyte - Maindron) اشیای سفارشی را قالب می‌ریختند. پدرشان در سال ۱۹۳۴ مرد. «زن سربریده» و «شیء نادیدنی» فوق واقع‌گرایانه‌ترین آثاری است که آلبرتو به وجود آورد. او بلافاصله پس از گسستن از فوق واقع‌گرایی به طراحی از روی طبیعت پرداخت؛ شکفتگی نقاشی او از همین جاست. دیه‌گو، که مجسمه‌ای از سرش، ده سال پیش به وسیله آلبرتو ساخته شده بود، بار دیگر هر صبح الگوی او می‌شد. الگویی که آلبرتو بی وقفه و خستگی ناپذیر به ساختن و دگرگون کردن مداوم آن می‌پرداخت. همزمان با این تحول بار بسیار سنگین ضرورت کمک به زندگی عملی

میز بزرگ شش ضلعی مفرغی با پایه‌هایی به شکل تندیس انسان، که بر روی آن پیکره‌ای از سنگ، اثر لیه چیتز قرار دارد، حدود سال ۱۹۸۳ میلادی. بر روی دیوار تابلویی از نیکولا کروشینک (۱۹۷۰ میلادی) دیده می‌شود

۱ - دانیل مارشسو. دیه‌گو جاکومتی، ارمان ۱۹۸۶ مقدمه از ژانله ماری.

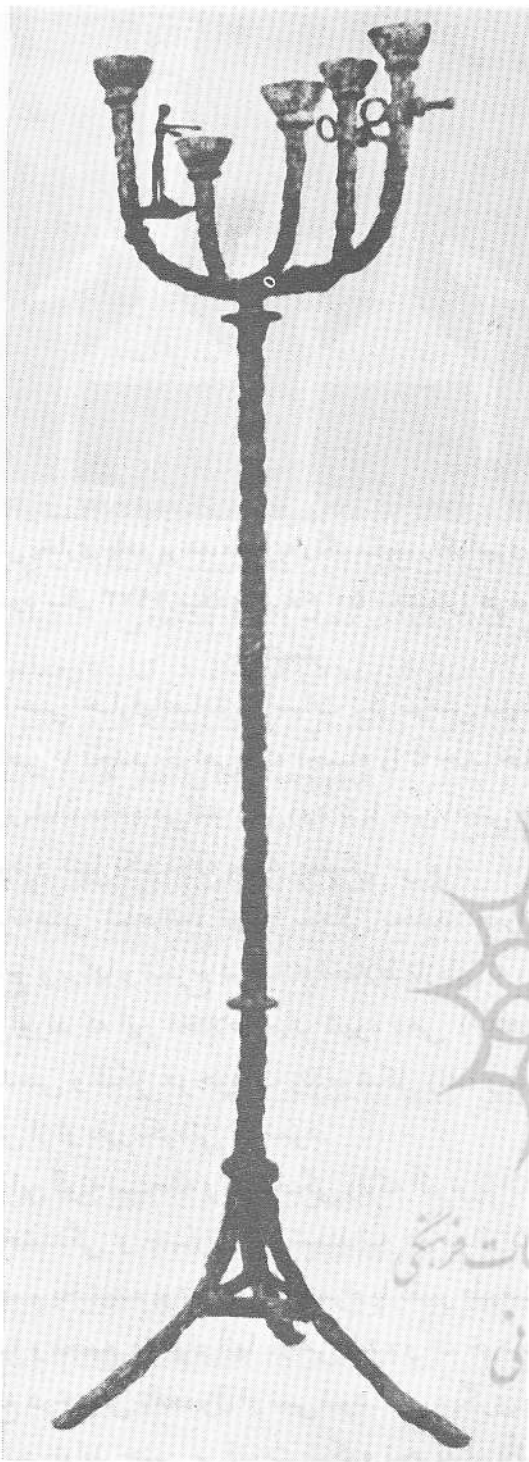
دیه‌گو، اثر آلبرتو جاکومتی، حدود سال ۱۹۲۵ میلادی، ارتفاع ۳۰ سانتیمتر

و به اندیشه خلق اسباب خانه (Meubles) و دگرسان کردن تزیینات مأنوس پرداخت. باید توجه داشت که آلبرتو در طرحها و نقاشیهایش همیشه توجه خاصی به این محدوده صمیمی و خودمانی داشت. ما ناچار شده‌ایم به آنچه دو برادر را به شدت به هم مربوط کرده بیاندیشیم، زیرا هر دو یک طبیعت پنهانی داشته‌اند و درون‌گرایی ذاتی آنان به طور یکسان مورد توجه قرار می‌گرفته است، با این وجود آلبرتو در خیال می‌زیست و دیه‌گو آرام بود؛ بنا به قول درست دانیل مارشسو (Daniel Marchesseau): «آلبرتو کودک عجیبی بود و دیه‌گو حامی مؤثر محو شده‌ای!»^۱

با آثاری چون «سری که نگاه می‌کند»، «زن خفته‌ای که خواب می‌بیند» و «مرد و زن» آلبرتو دوره‌های گوناگون تجربی خود - ابتدایی‌گرایی، فوق واقع‌گرایی و تجربیدی - را می‌آزماید. دیه‌گو به عنوان دستیار و در

بر دوش دیه‌گو نهاده شد، زیرا تغییر شکل هنر آلبرتو، باعث شد که دوستان و خریداران آثارش را از دست بدهد.

جنگ، دیه‌گو را از ایجاد استقلال در کارش می‌ترسانید. از این رو آلبرتو از سال ۱۹۴۲ در سویس خود را در تنگنا احساس می‌کرد. دیه‌گو نه تنها می‌بایست کارگاه را حفظ می‌کرد، بلکه برای گذران زندگی بدان نیاز داشت. در چهل سالگی دوره‌های آموزش امانوئل اوری گُست^۲ را در مدرسه هنری رانسِن (Ranson) پی گرفت. بنا براین اگر چه تحول او در پیکره سازی آهسته صورت گرفت اما پیکره‌های او بیش از پیش مورد پسند و پذیرش او واقع شدند. او در آغاز با راهنمایی‌های برادرش کار می‌کرد. اما پس از جنگ، آذین خانه‌امه و مارگریت ماگ، به کارگیری زنگارها، بستها و خصوصاً پایه‌ها، کم‌کم باعث شد تا دیه‌گو از خلاقیت خویش بهره‌گیرد. اگر چه مارگریت ماگ با سفارشهایش برای خانه بیلاقی برنار، درسن پُل دووانس (Saint Paul de Vence) نقش بزرگی در این استقلال بازی کرد. از سال ۱۹۵۴، نخستین طرح مربوط به نرده پلکان یادبودی انجام می‌شود که طرح چراغهای دیواری و وسایل خانه به دلیل گسترش خانه بیلاقی، در پی آن به اجرا در می‌آید.^۳ در حقیقت در سال ۱۹۶۳، دیه‌گو با خلق اولین پیکره بزرگ حیوانی - یک خزنده از مفرغ - برای پیرامون استخر، جهش کاری خود را انجام داد. در سال ۱۹۶۶ میلادی، یعنی سال مرگ آلبرتو، دیه‌گو سفارش تازه دیگری که مؤید استقلال هنری او بود، به دست آورد و آن آذین‌گری یک تالار مهمانخانه‌ای معروف به کراون هال یا تالار تاج (krone Halle) متعلق به گوستاو زومستگ (Gustave Zumsteg) در زوریخ بود. تقریباً در طول بیست سال زندگی پس از مرگ آلبرتو دیه‌گو قابلیت‌هایش را نشان داد، البته نمی‌توانیم سهم او را در همکاری با آلبرتو و اینکه او به خود اجازه آفرینش و حتی نشان دادن آثارش را نمی‌داد، نادیده بگیریم.

جار بزرگ، حدود سال ۱۹۶۵ میلادی، ارتفاع ۱۴۶ سانتیمتر

- ۲ - امانوئل اوری گُست Emmanuel Auricoste پیکره ساز فرانسوی (متولد پاریس ۱۹۰۸) شاگرد بوردل و دسپو Bourdelle, Despiou
- ۳ - جزئیات در مقدمه آدریان ماگ در کتاب نازه منتشر شده دیه‌گو جاکومتی که متن آن از میشل بوتو است و عکس به وسیله ژان ونسان تهیه شده است.

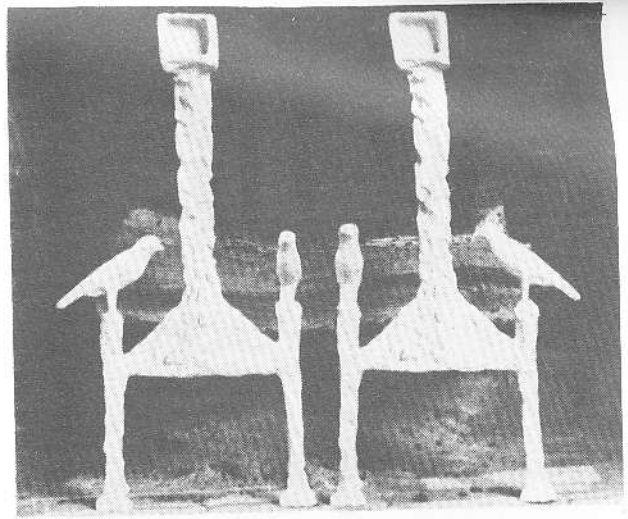

بخشی از مجسمه سن ژرژ

مهمانسرای پیر اوبر دوفونتنی^۱ Pierre Aubert De Fontenay با هزاران شمع روشن می شده است. این چنین است که دیه گو از آن پس نام خود را تثبیت می کند. او با این تغییر فکر، که آن را دست کم نباید گرفت به ما آموخت تا دریابیم که پیکره سازی «کاربردی» هنر کوچکی نیست، و یکی از برتریهای هنر معاصر این است که به وضوح مرزهای بین پیشه های گوناگون را از میان برده است و ارتباطهای درستی را پدید آورده، که باعث اولین جهش های هنری شده اند. اکنون می بایستی یاد بگیریم که از «برادران جاکومتی» در این بُعد متفاوت که نام دیه گو را به همراه دارد و احتمالاً ما را در تصور بهتر آلبرتو هدایت می کند، صحبت کنیم مشروط بر آنکه عادت کنیم تمام دامنه های آثار آنها را بهتر ببینیم.

در کاخ موزه نیاوران تهران، یک جفت میز کوچک مفرغی قالب ریزی شده، به ابعاد 91×36 و ارتفاع ۵۸ سانتیمتر از دیه گو جاکومتی موجود است. در ارتفاع ۲۵ سانتیمتری پایه ها بر روی یک محور هدایت گر، دو

۴- این موزه پیش از این مهمانسرای بوده که خریداری شده و به موزه تبدیل گشته است.

پیش بخاری با دو پرنده، مفرغ به رنگ سفید، رنگ آمیزی شده، حدود سال ۱۹۷۳ میلادی ارتفاع ۵۰ سانتیمتر، عرض ۲۱ سانتیمتر

حس خارق العاده تناسبات - از نرمش ناپذیری خاص تا تجدد خواهی، که اجسام را تا حد خطوط نیرویشان ساده می کند - می رود تا با تفنن آذینی همراه شود و تنها یک ذوق بسیار مطمئن می تواند تا حد نشانه هایی شاعرانه، آنها را سادگی بخشد. حیوانات، شاخ و برگها و نیمرخ درختان، اختلاط تازه ای به وجود می آورند که این اختلاط میان شیوه دهی (Stylisation) هندسی و شکل موجودات زنده، شکل زنده و طبیعی پیش از او باور نکردنی می نمود.

این گونه استحاله و گسیختگی را، که آلبرتو با آن همه درخشندگی و جسارت هوشمندانه در سال ۱۹۳۵ تجسم بخشیده بود، دیه گو، همراه با تغییر طبیعت آن اشیا و تجمع دلخواه آنها باز می یابد، و آن خردمندی مانع درخشش نامعمول او نمی شود. کس دیگری مانند او نمی تواند چنین پر قدرت شکوه تجریدی تأثرات جذاب را نشان دهد که این وحدت (که تمام فرضیه های زمان بر علیه طبیعت قضاوت خواهند کرد) در دستهای او وضوح کاملاً «کلاسیک» می یابد آن گونه که باز دیدکنندگان موزه پیکاسو می پندارند که این چلچراغهای اصیل، متعلق به زمانی است که

قرار گرفتن سطح شیشه‌ای، به شکل نقش برجسته‌ای است که به گونه‌ای برگهای کوچک ساده شده را به یاد می‌آورد.

ابتدایی بودن شکلها و کلاً اثر دیه‌گو، انسان را به فرا سوی تاریخ می‌کشاند، انگار هنرمند به دور از تمام تأثیرات و تأثرات جریانهای هنری تا سده بیستم میلادی، نقیبی به ماورای تاریخ زده، پاک و خالص با راحتی تمام اثری را به وجود آورده، که متواضعانه چکیده ذهنیت ناب اوست. اجزای اثر او (مثلاً پرنده) اگر چه ترکیب کلی و تا حدودی طبیعی را داراست، اما شهامت و جرأت خلق آن را که احساس و نگاه دیه‌گو را نشان می‌دهد، تنها در ذهن پاک کودکان می‌توان دید.

جایگاه اصلی این دو میز کوچک، در کنار آثار معاصر هنرمندان ایرانی و خارجی، در کتابخانه کاخ - موزه نیاوران و بخشی از مجموعه زیبای آثار هنری این قسمت است.

لازم است اشاره شود که موزه هنرهای معاصر تهران نیز دو پیکره مفرغی از آلبرتو جاکومتی را در خود جا داده است!

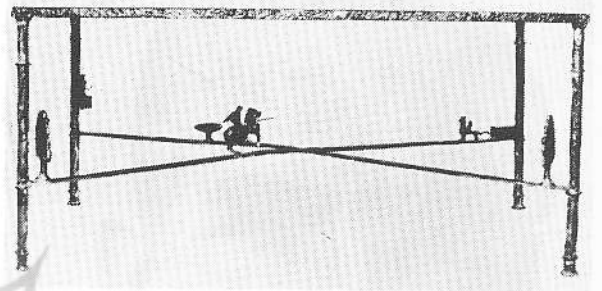
برای آگاهی بیشتر مراجعه کنید به:

دیه‌گو جاکومتی، نوشته دانیل مارشسو، مقدمه از ژان له ماری، انتشارات Hermann، پاریس، ۱۹۸۶

دیه‌گو جاکومتی، متن از میشل بوتو، عکس از ژان ونسان، انتشارات آدریان ماگ (Adrien Maeght)، پاریس، ۱۹۸۵

دیه‌گو جاکومتی، متن از کلودلی، روبرورنیک و فرانسواز فرانسوسی، انتشارات اتولیا Eolia، پاریس ۱۹۸۶ و کتاب راهنمای نمایشگاه دیه‌گو جاکومتی که در سال ۱۹۸۶ در موزه هنرهای تزینی پاریس برپا شد.

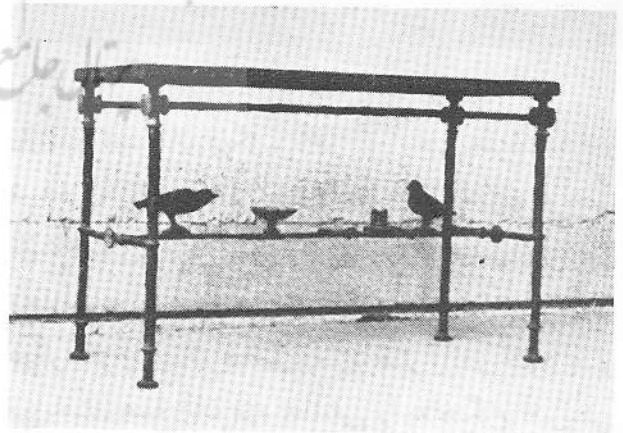
پرنده در طرفین به صورت نیمرخ، و در بین این دو پرنده در کنار یکی از آنها حجم کوچک کاسه‌ای شکلی، و در کنار دیگری حجمی شبیه شمعدان و چند شاخه کوچک با برگهای ساده شده، قرار دارد. بدنه میز، تماماً به صورت ناصاف و گاه بدون کوچکترین صیقل، ساخته شده است. قسمت نزدیک به زمین پایه‌ها و محل اتصال خطوط اصلی حجم کلی، با پولکهای مفرغی به همان شیوه غیر صیقلی با نقوش نامشخص برجسته، تزین شده است که زنگار سبز دارد، و در برخی قسمتها رنگ طلایی مفرغ نمایان است. لبه بیرونی قاب، یعنی محل

میز کار بزرگ، حدود ۱۹۷۲ میلادی. دیه‌گو جاکومتی داستان زندگی ژرژ قدیس را در این میز تصویر کرده است:

یک راوی (روی پایه چپ پشت) کارهای برجسته این قدیس را نقل میکند، که بر روی میله عرضی در حال حمله به اژدهانشان داده شده است. در دو طرف درختهای ساده شده

وجود دارد.

میز کوچک در کاخ موزه نیاوران